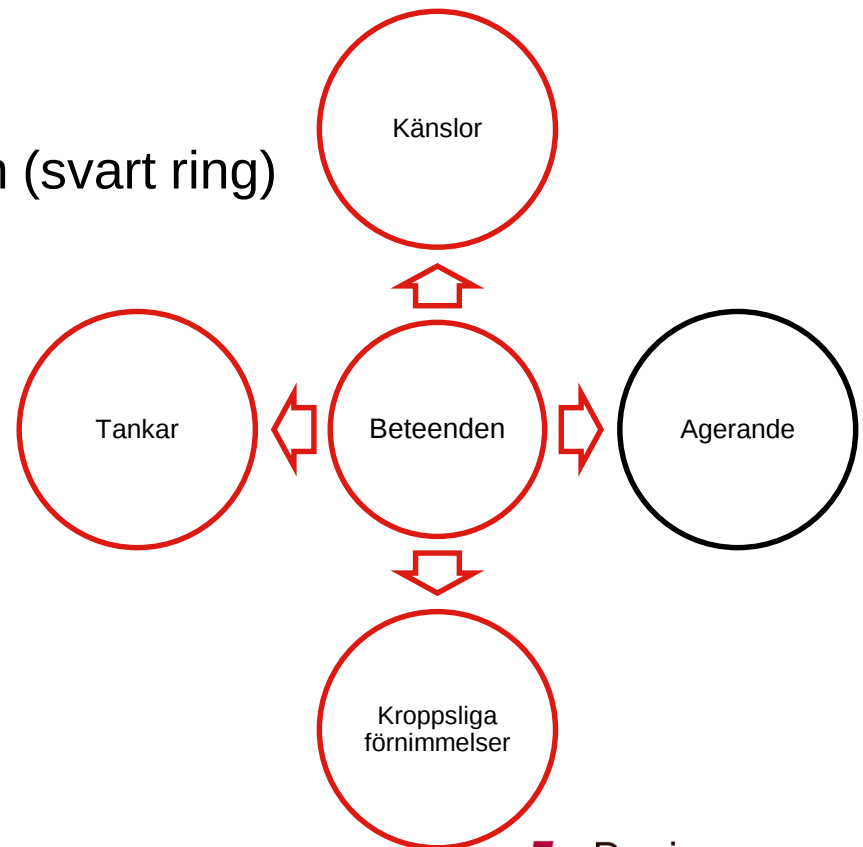

Förstå och bemöta olika beteenden

Carolin Fritz, leg. psykolog

Beteenden - Allt en människa gör

- Yttre observerbara beteenden (svart ring)
- Inre beteenden (röd ring)
- Viljestyrda
- Icke-viljestyrda

Beteendeproblematik vid autism *enligt Lorna Wing*

- Socialt besvärande beteende
- Vredesutbrott
- Destruktivt beteende
- Självskadande beteende
- Rastlöshet, hyperaktivitet
- Avsaknad av rädsla för verkliga faror
- Speciell rädsla
- Fastnande i rutiner
- Stereotypa rörelser

För vem är det ett problem?

- Alla beteenden har en funktion
- Alla beteenden är inlärda

Problemskapande situationer kan bero på...

- Överskotts beteenden – överdriven mängd, fel sammanhang eller alltid oacceptabla.
- Underskotts beteenden – utifrån bristande färdigheter eller bristande motivation.

Överskott	Underskott
Barnet puttar andra barn som kommer för nära	
Barnet pratar rakt ut i klassrummet när den vill ha hjälp	

Överskott	Underskott
Barnet puttar andra barn som kommer för nära	Adekvat be om att få bli lämnad ifred (genom ord eller gest)
Barnet pratar rakt ut i klassrummet när den vill ha hjälp	Räcka upp handen för att be om hjälp

Hur går inlärning till

- Formning
- Imitation
- Insiktsinlärning
- Instruktionsinlärning

(MO) **S → B → K**

- MO = Motiverande Omständigheter
- S = Situation
- B = Beteende
- K = Konsekvens

Beteendeanalys S-B-K

- Försöka förstå vad (både i situationen och i konsekvensen) som motiverar en person till ett visst beteende.
- Registrera frekvens (hur ofta), duration (hur länge) och/eller intensitet (hur mycket/starkt) för att kunna utvärdera och se förbättring

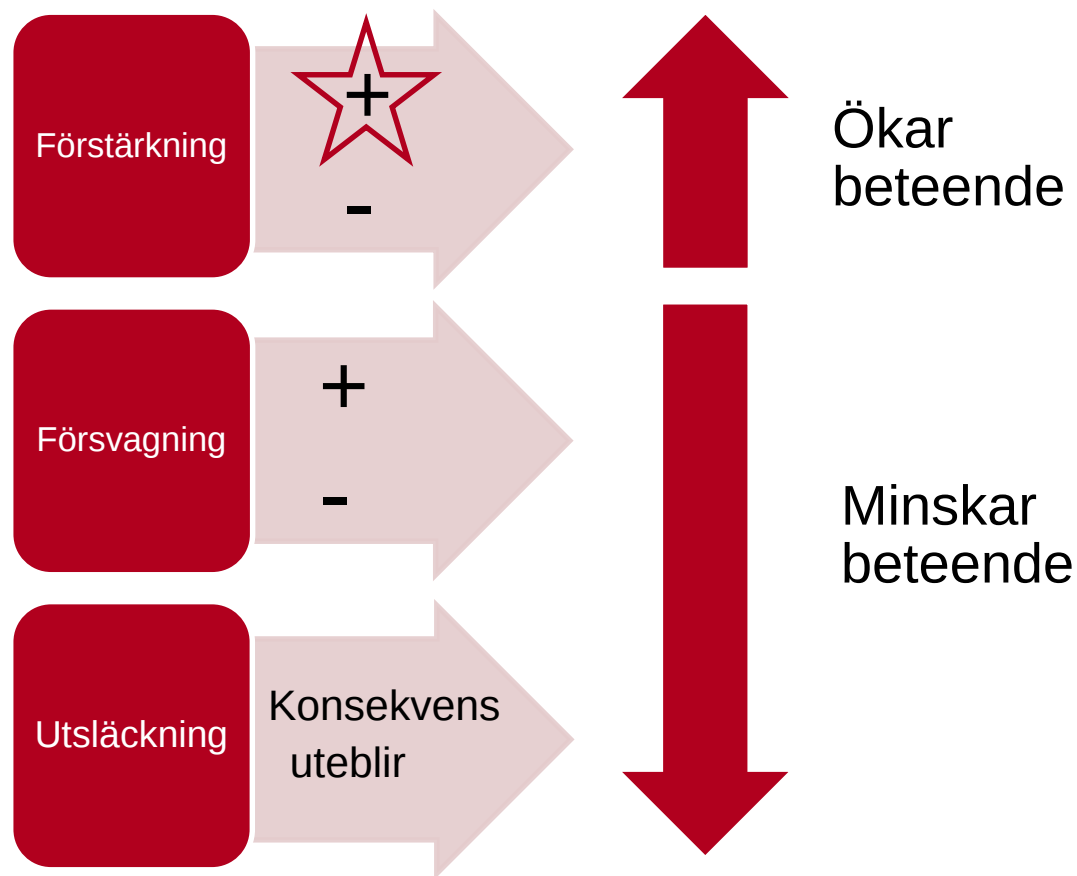
S – B – K

S	B	K
Är hungrig		Blir mätt
	Tar Alvedon	Huvudvärk försvinner
Passerar godishyllan i affär		Barnet får tillsägelse
Syskon osams om vems tur med iPad	Syskonen börjar slå varandra	

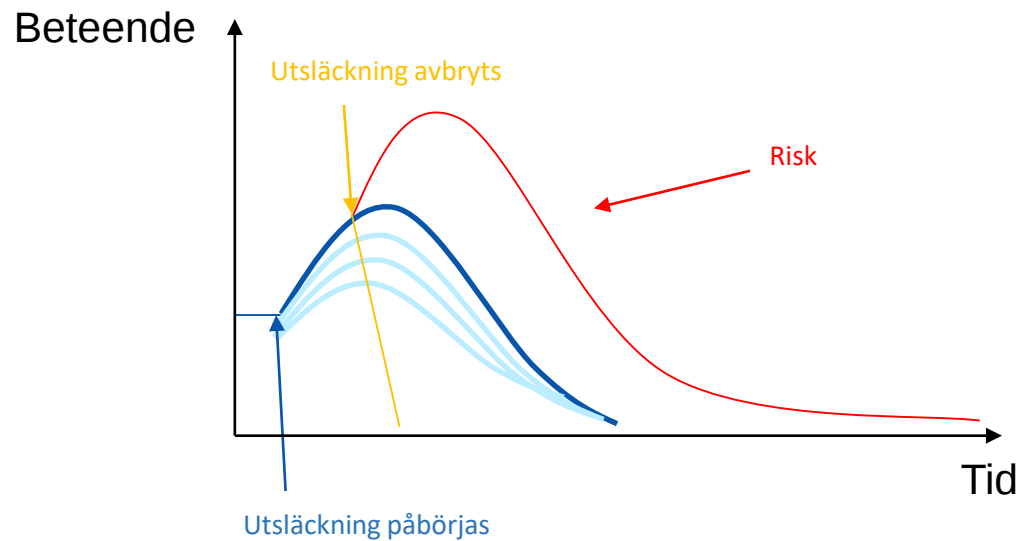
S – B – K

S	B	K
Är hungrig	Äter mat	Blir mätt
Har huvudvärk	Tar Alvedon	Huvudvärk försvinner
Passerar godishyllan i affär	Barnet tar godis från hyllan	Barnet får tillsägelse
Syskon osams om vems tur med iPad	Syskonen börjar slå varandra	Föräldrar tar bort iPad

Olika former av konsekvens

Utsläckningskurva

Vad är alltid viktigt?

- Förutsägbarhet och känsla av kontroll
- Positiv uppmärksamhet
- Kommunikativa alternativ
- MO - Smärtreaktioner? Annorlunda perception?

Stressreducering

- Sänk tempot – vänta in barnet
- Sträva efter en lugn, förutsägbar miljö
- Håll igen känslor – lågaffektivt bemötande
- Kommuniera mindre genom att begränsa ögonkontakt, kroppsspråk och prat – sätt er ner bredvid varandra
- Tala kärnfullt, använd bilder
- Dela upp uppgifter i många små moment

Beteendepåverkan vid problematiska beteenden

Väg 1 – Jobba med Hälsa/mående

Väg 2 – Jobba med Situation

Väg 3 – Jobba med Positiv förstärkning som konsekvens

Väg 4 – Jobba med Respons/Beteende

Väg 5 – Jobba med Utsläckning, negativ förstärkning och negativ försvagning

Väg 6 – Positiv försvagning/bestraffning (Använd ej)

Väg 1 – Hälsa/mående

Fundera kring motiverande omständigheter. Finns det något i måendet, någon ohälsa, som kan påverka.

- Förstoppning
- Tandvärk
- Skador, smärta
- Sömnbrist
- Hunger

Väg 2 – Situation

Förutse och undanröja faktorer (S) som startar problembeteendet. Alternativt tillfredsställa det utlösande behovet i förväg.

- Undvik situationen helt – handla själv
- Förändra situationen så att stressfaktorer (krav, intryck, känslokommunikation, otydlighet) minskar
- Ge alternativ sysselsättning i samband med förutsedd stress
- Avled barnet vid tidiga tecken på att beteendet är på gång

Väg 3 – Positiv förstärkning

Jobba med att ge positiv förstärkning på önskvärda beteenden för att öka intresset att använda dessa.

- Ge uppmärksamhet, säga bra jobbat
- High five som uppmuntran
- Få sak de ber om när de ber på ett önskvärt sätt
- Få något roligt/omtyckt så som godis, leksak, bus m.m.

Väg 4 – Alternativa beteenden

Barnet får lära sig ett effektivt ersättningsbeteende, eller ett beteende som inte går att förena med problem-beteendet.

- Bitföremål
- Konkreta föremål i händerna (gärna schemabilden)
- ”Händer still”, annan enkel uppmaning
- Avslappningsövningar
- Alternativa ”script” genom sociala berättelser

Väg 5 – Utsläckning (Varning)

Jobba med att förstärkning/konsekvens (K) uteblir vid problematiska beteenden för att göra beteendet ointressant. Varning – använd varsamt, kan medföra risker.

- Ignorera
- Håll igen alla känsloreaktioner
- Undvik alla direkta förändringar till följd av beteendet
- Kan innebära hindrande av handlingar, eller åtminstone av att de får konsekvens, vilket är mycket svårt

Väg 5 – Negativ förstärkning och negativ försvagning (Varning)

Jobba med att ta bort något obehag eller ta bort något behagligt/roligt. Varning – bör användas varsamt då det har begränsad långsiktig effekt. Svårt att jobba med och ha kontroll över.

- Hörselkåpor för att ta bort obehagligt ljud
- OBS – aldrig tillföra ett obehag för att kunna ta bort
- Lämna klassrummet/bli skickad på sitt rum när oönskat beteende skett

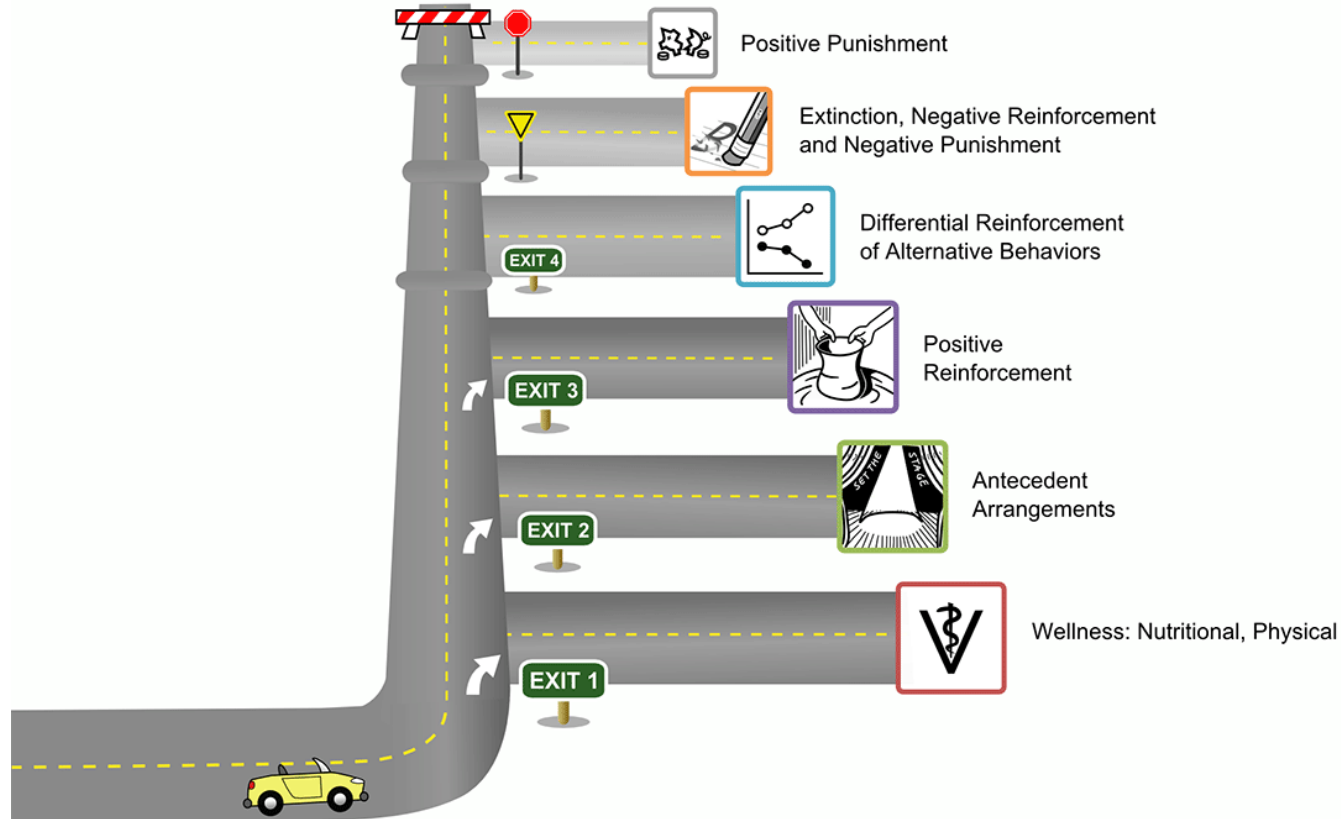
Väg 6 – (STOPP) Positiv försvagning/bestraffning

Stopp – detta bör du undvika att jobba med. Att tillföra något obehagligt för att ändra beteende. Dålig effekt gällande långsiktig beteendeförändring. Våld emot barn är olagligt.

Exempel att undvika:

- Negativ kritik
- Våld

Hierarchy of Behavior-Change Procedures Most Positive, Least Intrusive Effective Intervention

(CC) BY-NC-ND

2015 Friedman, Fritzier

Generellt

- Samverkan mellan vuxna, sträva mot att göra lika.
- Bryt ner problemet i konkreta delar.
- Behåll lugnet, undvik straff och starka reaktioner.
- Var förberedd, om barnet tappat kontrollen går det oftast bara att dämpa och vänta ut.

Beteendeproblematik vid autism *enligt Lorna Wing*

- Socialt besvärande beteende
- Vredesutbrott
- Destruktivt beteende
- Självskadande beteende
- Rastlöshet, hyperaktivitet
- Avsaknad av rädsla för verkliga faror
- Speciell rädsla
- Fastnande i rutiner
- Stereotypa rörelser

Socialt besvärande beteende

- Överväg alltid om situationen är nödvändig (Väg 2).
- Mycket svårt att kontrollera såväl situation som konsekvens i större sociala miljöer.
- Kan fungera att ge alternativ uppgift under tiden (Väg 4) eventuellt med belöning under inläring.

Vredesutbrott

- I ren form en reaktion, därför viktigt att titta på situationsfaktorerna (väg 1 och 2).
- Skrik, utbrott för att man vill ha något, brist på kommunikativa alternativ.
- Frustration då barnet inte förstår situationen, allmän stress av otydlighet eller överstimulans.
- Uppvarvande, nedvarvande aktiviteter.

Destruktivt beteende

- Vredesutbrott som gjorts till vana.
- I första hand följa analys som vid vredesutbrott (Väg 1 och 2).
- Vilka konsekvenser (K) har gjort att beteendet "lärts in"?
Undvika krav eller få uppmärksamhet?
Förändra dessa (Väg 3 och kanske 5).
- Ha beredskap för att minimera följderna, gemensam handlingsplan.

Självskadande beteende

enligt Olle Wadström

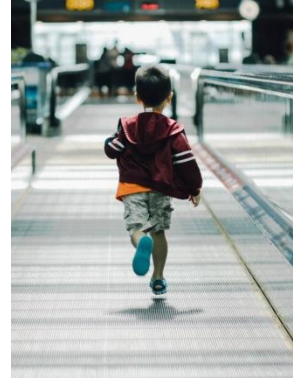
- för att stimulera sig själv, när miljön är alltför stimulans- eller händelsefattig
- för att han/hon vill avleda eller distrahera och fly bort från obehagliga tankar eller känslor
- för att han/hon har ont och vill döva smärtan
- för att han/hon vill undslippa ett krav - i alla fall tillfälligt
- för att någon ska komma och bry sig om en
- för att han/hon vill ha något att dricka eller äta (erfarenheten säger att man ibland får det då man slår sig)

Självskadande beteende

- Som vid destruktivt beteende. Oftare allmänna stressfaktorer än specifika.
- Kan man hindra barnet fysiskt?
- Om personen understimulerad kan det vara aktuellt med ersättningsbeteende (Väg 4).

Rastlöshet, hyperaktivitet

- Om situationsspecifikt, tolka som uttryck för stress och oro. Förutsägbarhet stärker förmågan till koncentration (Väg 2). Små barn kan behöva hjälp att "hålla ihop".
- Om ständigt, är miljön genomgående understimulerande? (Väg 2)
- Finns det möjlighet att skapa utrymme för (förutsägbar!) stimulans, t.ex. ljud eller rörelse?
- Finns det andra sätt att uttrycka hyperaktiviteten på (Väg 4)

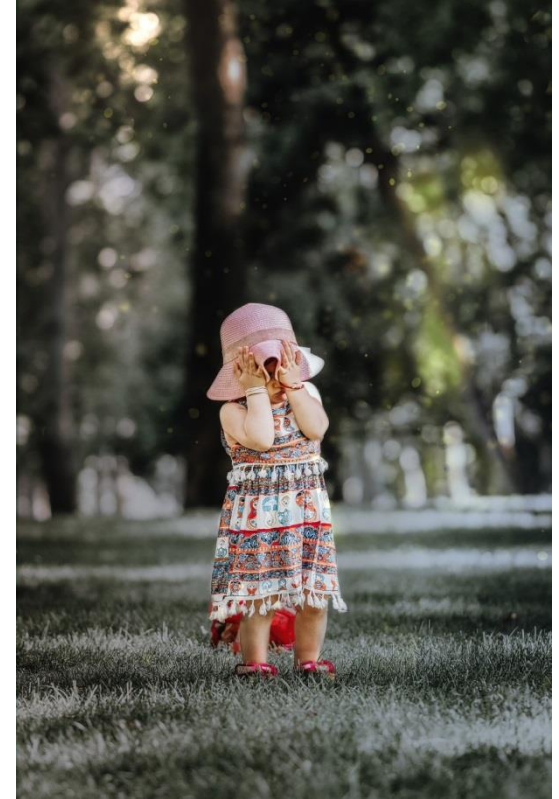
Avsaknad av rädsla för verkliga faror

- Kontrollera situationen (Väg 2).
- Ersättningsbeteenden kan vara aktuella i vissa fall.

Speciell rädsla

- Välj bort situationer (väg 2)!
- Jobba med den allmänna trygghetsnivån.
- Behåll lugnet!
- Vänta ut känslan.
- Viktigt med en plan för att jobba långsiktigt med beteendet (gradvis exponering)

Fastnande i rutiner

- För vem är rutinen ett problem?
- Bygg upp en alternativ struktur med hjälp av schema. Använd schemat för att införa förändringar. (Väg 2)
- Det är mycket svårt att avbryta ett beteende utan att erbjuda ett alternativ. (Väg 4)
- Kan underlätta med tidshjälpmedel och positiv förstärkning. (väg 3)

Stereotypa rörelser

- För vem är beteendet ett problem?
- Något vi sällan jobbar med
- Rama in eller ge ett sammanhang.
- Om mer än vanligt - kan vara situationsbaserad stress eller understimulans. (Väg 2)

